

Anna Przygoda

"Szkice systemowych ujęć pedagogiki", Małgorzata Kaliszewska, Barbara Klasińska (red.), Kielce 2010 : [recenzja]

Pedagogika Rodziny 1/1, 221-224

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Przygoda

**Małgorzata Kaliszewska, Barbara Klasińska (red.),
*Szkice systemowych ujęć pedagogiki***

Kielce 2010, s. 206

We współczesnej pedagogice na równych prawach funkcjonuje obok siebie wiele różnych paradygmatów. Jednym z nich jest paradygmat o długiej historii i licznych przykładach wcześniejszych aplikacji w Polsce i na świecie – paradygmat systemologiczny. Wskutek zmian jednak oraz przewartościowań w obszarze nauki ujęcie to zostało zmarginalizowane, nawet zarzucone, choć równocześnie, od lat, próbuje przywrócić go pedagogice i jej subdyscyplinom Krystyna Duraj-Nowakowa¹⁰, formułując na nowo założenia tego podejścia i pokazując możliwości jego aplikacji.

Redaktorki recenzowanego opracowania pt. *Szkice systemowych ujęć pedagogiki*, piszą we wprowadzeniu: „Filozofia systemów stanowi wciąż nową i niezbyt świadomie i wyraziście uwzględnianą orientację badań pedagogicznych, a ze swojej istoty założenia ontologiczne teorii systemów wymagają wnikliwszego sięgania do źródeł filozoficznych nauk o wychowaniu”¹¹. Zwracają też uwagę na integrujący charakter tej teorii, dzięki scalaniu wiedzy o badanych obiektach w integralną całość oraz możliwości tworzenia modeli¹². O teorii systemów E. Laszlo napisał: „Spojrzenie systemowe ponownie wiąże człowieka ze światem, w którym człowiek żyje, gdyż w tym ujęciu człowiek ze świata wylania się jako system, a zarazem – odzwierciedla jego naturę”, co zostało wykorzystane jako motto opracowania.

¹⁰ Por. wybrane tytuły: K. Duraj Nowakowa, *Tematy systemowe w przedszkolu: geneza i założenia, planowanie i przykłady*, Kraków 1995; teźże: *Procedura modelowania systemowego w dydaktyce*, Wyd. WSP, Kraków 1996; teźże: *Modelowanie systemowe w pedagogice*, Wyd. WSP, Kraków 1997; teźże: *Podejścia całościowe do pedagogiki: wybór*, Wyd. UR, Rzeszów 2008.

¹¹ *Wprowadzenie* [w:] *Szkice systemowych ujęć pedagogiki*, red. M. Kaliszewska, B. Klasińska, Wyd. UJK, Kielce 2010, s. 18.

¹² Tamże, ss. 18–19.

Szkiele systemowych ujęć pedagogiki są zbiorem tekstów z różnych obszarów pedagogiki, których wspólnym mianownikiem jest próba systemowego ujęcia wybranego tematu przez autorów. Geneza opracowania sięga lat wspólnych prac zespołowych, jakie miały miejsce w Zakładzie Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania wówczas jeszcze Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, prowadzonych pod kierunkiem prof. Krystyny Duraj-Nowakowej, starającej się zaszczerpić swoją pasję w swoich młodszych współpracownikach¹³. Efektem tych starań były dwie publikacje pod redakcją Krystyny Duraj-Nowakowej: 1) *Modernizowanie pedeutologii akademickiej*, Wyd. KTN, Kielce 2003 oraz 2) *Integrowanie komponentów szkoły wyższej i pedeutologii*, pod red. K. Duraj-Nowakowej, Studia Pedagogiczne Akademii Świętokrzyskiej, tom 16, Kielce 2006.

Przedkładane opracowanie jest trzecim zatem już tomem, tym razem samodzielnie redagowanym przez dr Małgorzatę Kaliszewską i dr Barbarę Klasinską, których kilka autorskich tekstów znalazło się w rekomendowanym tomie.

Dodać należy jednak, że wspomniane opracowanie zawiera również teksty innych autorów, można by więc mówić o skutecznej międzyuczelnianej współpracy przy tym projekcie naukowym, a w rezultacie – także wydawniczym. Piszę o genezie opracowania nie bez powodu, uważam bowiem, że należy popularyzować wzory dobrej praktyki prac zakładowych. Mają one niebagatelne znaczenie w procesie identyfikacji osobowej, społeczno-zawodowej, kształtowania się tożsamości pracowników i ich identyfikacji z macierzystą uczelnią¹⁴. Wzory te mają znaczenie zwłaszcza w obecnej dobie zmian w szkolnictwie wyższym i tendencji do coraz bardziej widocznych starań o podniesienie jakości dydaktyki akademickiej. Można zdecydowanie podkreślić, iż wszystkie trzy wymienione na wstępie opracowania, wpisują się w ów nurt troski o przyszłość szkolnictwa wyższego w Polsce.

W omawianej książce zwraca uwagę już spis treści, starannie opracowany w sposób systemowy, ukazujący czytelnikowi wpięty nadzrzedne kwestie związane ze wspomnianym ujęciem systemologicznym, następnie zaś próby aplikacji tych ujęć do subdyscyplin pedagogicznych, w końcu zaś – ma miejsce dyskurs pedagogiczny w formie zarówno dialogu, jak i sprawozdań oraz krytycznego ujęcia treści wybranych opracowań.

Publikację otwiera rozdział autorstwa Barbary Klasinskiej *Systemologiczne fundamenty procesu kształcenia: panorama problematyki*. Autorka zwięźle przedstawia za-

¹³ Na temat historii Zakładu oraz prac aktualnych piszą K. Duraj-Nowakowa i Beata Chuma w rozdziałach publikacji: *Integrowanie komponentów szkoły wyższej i pedeutologii*, red. K. Duraj-Nowakowej, Studia Pedagogiczne Akademii Świętokrzyskiej, tom 16, Wyd. AŚ, Kielce 2006, s. 195 i dalsze.

¹⁴ Por. K. Duraj-Nowakowa, *Zakład Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania w Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego: dzieje i współczesność* [w:] *Integrowanie komponentów szkoły wyższej...* dz. cyt., s. 196.

łożenia dydaktyki w ujęciu systemowym, przywołując całą plejadę nazwisk wybitnych dydaktyków, a swoje rozważania kończy autorską koncepcją programu przedmiotu Podstawy dydaktyki ogólnej. Też autorki tekst *Systemologiczny profil metodologii pedagogiki* przynosi zwięzłe opracowanie procedury badawczej w preferowanym ujęciu, co oznacza „powiązanie etapów i składników badań pedagogicznych od momentu ustalenia problemu badań aż do ich rozwiązania”¹⁵.

Jak pisze B. Klasińska „Metodologia pedagogiki systemowo pojęta nie mieści się wyłącznie w nurcie badań pozytywistycznych, przyrodniczych, ilościowych ani też wyłącznie humanistycznych, fenomenologicznych, hermeneutycznych, lecz stara się na nowo odczytywać swoistego rodzaju powiązania przyrodniczych i humanistycznych metod badań pedagogicznych”¹⁶. Obydwa teksty są starannie dopracowane, oparte na celowo dobranej literaturze przedmiotu, będą więc z całą pewnością przydatne młodszemu pracownikom naukowym oraz studentom wyższych lat.

Drugi rozdział: *Aplikacje podejść systemologicznych do wybranych subdyscyplin pedagogicznych* zawiera trzy podrozdziały. Pierwszy z nich – *Całościowość systemowa w procesie poznania i praktyki zarządzania w oświacie* przynosi zaledwie jeden tekst, którego autor dokonuje próby systemowego ujęcia funkcji dyrektora szkoły, uzasadniając potrzebę takiego przeglądu zmieniającą się rzeczywistością, która generuje pytania o zakresy autonomii dyrektora szkoły, stopień odpowiedzialności i znaczenia tych funkcji.

Drugi podrozdział *Ilustracje zastosowań systemowości w pedagogice na niektórych przykładach* zawiera dwa teksty, związane z edukacją szczebla początkowego. Małgorzata Kaliszewska przedstawia *Zarys obrazu pojęć zdrowotnych uczniów klas początkowych*, Barbara Klasińska natomiast *Kształtowanie zainteresowań kulturą ludową uczniów początkowego szczebla edukacji*. Obie autorki wpisują swoje projekty w edukację zintegrowaną, a ich treści mają charakter uniwersalny, gdyż zarówno zdrowie, jak i poznawanie tradycji lokalnej są niezwykle istotne na tym szczeblu edukacji.

W trzecim podrozdziale znajdujemy natomiast *Systemony wizerunek optymalizacji twórczej pracy nauczyciela*. Na temat optymalizacji pracy nauczycieli przedszkola pisze Wanda Wójcik, natomiast *Systemową interpretację twórczości pedagogicznej nauczyciela* ukazuje Marzenna Magda-Adamowicz. Autorki zwracają uwagę na konieczność ustawicznego doskonalenia warsztatu pracy nauczyciela.

Systemowe projekty modernizowania dydaktyki i pedeutologii akademickiej są przedmiotem zainteresowania autorów w trzecim rozdziale książki, która składa się ten rozdział z trzech podrozdziałów. W pierwszym, pt. *Próby modernizowania dydaktyki akademickiej* Zofia Okraj wypowiada się na temat integrowania ogniw metodycznych dyskusji w procesie stymulowania twórczego myślenia studentów.

¹⁵ Wstęp [w:] *Szkice systemowych ujęć pedagogiki*, red. M. Kaliszewska, B. Klasińska, Wyd. UJK, Kielce 2010, s. 10.

¹⁶ B. Klasińska, *Systemologiczny profil metodologii pedagogiki* [w:] *Szkice...* dz. cyt., s. 38.

Następnie Małgorzata Kaliszewska podnosi kwestię wdrażania studentów do samokształcenia oraz prób tworzenia warsztatu prac naukowych podczas ćwiczeń. Treści zilustrowane zostały przykładowymi konspektami zajęć o systemowym charakterze (oprac. Okraj, Kłasińska, Sikora, Kaliszewska).

Studentów zainteresuje zapewne najbardziej drugi i trzeci podrozdział tego rozdziału, w którym w pierw Justyna Sikora pisze o możliwościach systemowego podejścia w procesie przygotowywania studentów do przyszłych ról zawodowych a następnie współautorki M. Kaliszewska i B. Kłasińska omawiają kwestię wzajemnej komunikacji między nauczycielami akademickimi a studentami. Ostatni podrozdział wciągnie czytelników w wir żywego dyskursu akademickiego na temat literatury pedagogicznej i jej wykorzystania w dydaktyce akademickiej, relacji z promocji książek i naukowych konferencji. Na temat recenzji książek i ich poznawania oraz interpretacji zawartych w nich ocen podczas zajęć M. Kaliszewska napisała w ostatnich akapitach opracowania, że są one przydatne w procesie kształcenia krytycyzmu studentów i motywowania ich do samokształcenia. Dlatego też ufam, że i te, tak obszernie przedstawione bogate treści właśnie tu recenzowanej książki, którą można nazwać monografią ujęć systemowych w pedagogice, skłonią potencjalnych czytelników do sięgnięcia po jej egzemplarz. Dodać wypada, że książka została wydana bardzo starannie i zaopatrzona w elegancką, choć skromną okładkę.

Zastanawiającą jest natomiast jedna kwestia. O ile zrozumiałe jest, iż admira-torzy wybranego paradygmatu pragną go przedstawić możliwe dokładnie i wy-kazać jego bogactwo i możliwości aplikacyjne, o tyle można zadać sobie pytanie, czy w praktyce mamy kiedykolwiek do czynienia z jego czystą postacią. Można też postawić kolejne pytanie o kompetencje nauczyciela systemowo projektują-cego swoje zajęcia. Czy taka umiejętność mu wystarczy w obliczu nietypowych sytuacji wychowawczych, oryginalnych rozwiązań, pojawiających się zniecałk, uporczywych trudności dydaktycznych, zaskakujących pytań uczniowskich/stu-denckich, burzących tok zajęć? Być może we współczesnej szkole, podejście syste-mowe ma szansę być strażnikiem ładu i porządku, ułatwi planowanie i osiągnięcie celu, ale równocześnie powinno współgrać z twórczym chaosem, który pojawia się jak przeblask geniuszu i powinno mieć szansę zaistnienia.

Polecam więc tę książkę nie tylko do czytania w celach poznawczych, ale też do przemyślenia własnej linii rozwoju zawodowego i umiejętności wykorzystania wiedzy o paradygmatach, także tym systemologicznym.